

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИПУСКНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Левченко О.М.

Україна, м. Кіровоград, Кіровоградський національний технічний університет

Ткачук О.В.

Україна, м. Кіровоград, Кіровоградський національний технічний університет

Визначальним чинником трансформаційного переходу до інноваційної моделі економіки, за якої головними ресурсами економічного розвитку виступають знання та інформація, є забезпечення високого рівня компетентності фахівців з вищою освітою, здатних до активного створення, поширення й використання нових знань, застосування інноваційних технологій, творчого підходу до вирішення професійних завдань. Світовий досвід свідчить, що розвиток системи вищої освіти на інноваційних засадах дозволяє підвищити ефективність функціонування всіх інших сфер економічної діяльності, сприяє посиленню конкурентних позицій країн у глобалізованому просторі.

Основними завданнями інноваційного розвитку вищої освіти в Україні є:

- формування інноваційної моделі вищої освіти як за формою, так і за змістом, поширення інноваційних форм і методів навчання;
- створення механізму забезпечення трансферу освітньо-професійних знань зі сфер науки та виробництва у сферу вищої освіти;
- розвиток ринку інтелектуальних продуктів і його інфраструктури;
- стимулювання розвитку інноваційних структур (інноваційних кластерів, технополісів, бізнес-інкубаторів, центрів трансферу технологій);
- стимулювання платоспроможного попиту на кваліфіковану робочу силу та розвиток ринку кваліфікованої праці;

- збалансування ринків праці та освітніх послуг;
- створення сучасної системи безперервної професійної освіти;
- посилення соціальної орієнтованості процесів відтворення та розвитку людських ресурсів, забезпечення соціального діалогу [3, с. 222-223].

На сьогоднішній день, у сфері забезпечення конкурентоспроможності і професійної компетентності випускників вищих навчальних закладів (ВНЗ) України існує низка нагальних проблем, що виникають, по-перше, на етапі формування попиту на освітні послуги, по-друге, на етапі підготовки фахівців з вищою освітою, по-третє, на етапі працевлаштування молодих фахівців.

Основними завданнями першого етапу, під час формування попиту на освітні послуги, є:

- забезпечення збалансованості ринків праці та освітніх послуг;
- посилення профорієнтаційної роботи з молоддю та широке інформування населення щодо попиту і пропозиції на ринку праці, перспектив зростання чи зниження попиту у розрізі професій і спеціальностей за умов формування інноваційної моделі економіки;
- застосування науково-обґрунтованої методики прогнозування потреби у фахівцях з вищою освітою у середньо- та довгостроковій перспективах.

Вітчизняні реалії свідчать, що необґрунтований вибір спеціальності при вступі до ВНЗ, орієнтуючись на наявність державних місць, порівняно нижчу вартість навчання, настанови батьків, родичів тощо, знижує конкурентоспроможність молодого фахівця та його зацікавленість у підвищенні власної професійної компетентності. Тому значного поширення набули явища працевлаштування не за спеціальністю, низької продуктивності праці, виїзду й працевлаштування молоді за кордоном, зростає кількість випускників ВНЗ, які стають на облік в центрах зайнятості після завершення навчання.

Забезпечити збалансований розвиток ринків праці та освітніх послуг можливо лише на основі комплексного підходу до середньо- і довгострокового

прогнозування розвитку різних галузей національної економіки, складаючи на його основі прогнози кадрових потреб, оскільки період між вибором відповідної спеціальності при вступі до ВНЗ і виходом молодого фахівця на ринок праці є доволі тривалим (як правило, 4-6 років).

Серед методів прогнозування обсягів підготовки фахівців з вищою освітою слід виділити: штатний метод (метод прямого розрахунку), нормативний метод (визначення коефіцієнтів «насиченості»), комбінований метод (штатний та нормативний), дослідний метод (метод аналогії), розрахунково-аналітичний метод, соціологічний метод (метод експертних опитувань), факторний метод, балансовий метод, метод, що базується на визначенні очікуваної продуктивності праці, матричний підхід. Зважаючи на особливості застосування кожного з методів, існує доцільність розроблення відповідних методів прогнозування обсягів підготовки фахівців з вищою освітою окремо для кожного виду економічної діяльності (виробнича сфера, сфера послуг), з подальшим узагальненням на загальнодержавному рівні. Необхідними є також взаємоузгодження методики прогнозування зі структурою спеціальностей, за якими проводиться підготовка, а також визначення можливостей ВНЗ забезпечити підготовку відповідної кількості фахівців на належному якісному рівні [2, с. 41-43].

Пріоритетні завдання на етапі підготовки фахівців з вищою освітою за умов формування інноваційної моделі економіки включають:

- вдосконалення моделі фінансування закладів вищої освіти, розширення фінансової автономії ВНЗ;
- поліпшення матеріально-технічної бази ВНЗ, створення центрів, лабораторій тощо, оснащених сучасним обладнанням;
- розвиток та нарощування кадрового потенціалу ВНЗ;
- трансформацію підходів до формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців із вищою освітою;

- розробку сучасних освітніх і професійних стандартів на основі компетентнісного підходу;
- оновлення освітніх планів і програм підготовки, підвищення їх професійної орієнтованості;
- використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій у навчальному процесі, розвиток системи дистанційного навчання;
- застосування інноваційних форм та методів навчання;
- залучення студентів до науково-дослідної роботи;
- активізацію міжнародної співпраці ВНЗ, участь у міжнародних конференціях, симпозіумах, грантах;
- підвищення академічної мобільності професорсько-викладацького складу та студентів ВНЗ;
- налагодження ефективної співпраці ВНЗ, наукових установ, органів державної влади й місцевого самоврядування з питань підвищення якості підготовки фахівців;
- забезпечення умов для проходження студентами практик (навчальної, виробничої, переддипломної) на базі інноваційно активних підприємств, що використовують у своїй діяльності сучасні технології;
- розвиток соціальної інфраструктури ВНЗ та ін.

Необхідно відзначити, що впродовж останніх років знижуються видатки зведеного бюджету України на фінансування вищої освіти: якщо у 2010 році вони становили 2,3% ВВП, то в 2013 році – 2,1%, в 2014 році – 1,8%, в 2015 році – 1,5% [5, с. 4]. При цьому, ступінь зносу основних засобів освіти у 2014 році складав 45,0%, а темп зростання основних засобів – 102,7% [4, с. 16]. За таких умов виникає доцільність не лише екстенсивного нарощування всіх видів ресурсного забезпечення вітчизняних ВНЗ, а, перш за все, пошуку шляхів більш ефективного використання наявних ресурсів, консолідації зусиль та налагодження взаємовигідної співпраці всіх зацікавлених сторін в процесі

підвищення якості освітніх послуг, забезпечення відповідності структури та якості підготовки фахівців потребам інноваційного розвитку економіки.

На етапі працевлаштування молодих фахівців необхідним є:

- вирішення проблем підвищення якісного рівня робочих місць;
- забезпечення гідної оплати праці;
- створення умов для адаптації молодих фахівців на робочому місці;
- забезпечення участі у системі безперервного професійного розвитку.

Підкреслимо, що низька конкурентоспроможність молодих фахівців на ринку праці не завжди обумовлюється невідповідністю їх підготовки вимогам роботодавців. У сучасних умовах фінансово-економічної кризи в країні значна кількість робочих місць, що пропонуються випускникам ВНЗ, характеризується вкрай низьким рівнем оплати праці. Так, у структурі наявних вакансій станом на 1 січня 2016 році питома вага робочих місць із мінімальною заробітною платою складала 10,6%, від мінімальної до 1500 грн. – 21,3%, від 1500 до 2000 грн. – 25,4%, від 2000 до 3000 грн. – 24,7% [6]. Така ситуація знижує зацікавленість молодих фахівців у працевлаштуванні та продуктивній праці, спричиняє масову міграцію до більш розвинених регіонів країни та за кордон, знецінює престижність одержання якісної вищої освіти.

Для порівняння відзначимо, що в країнах Європи і світу різниця у заробітній платі фахівців із вищою освітою (по відношенню до зайнятих із загальною середньою освітою = 100%) є доволі суттєвою: 153% – у Франції, 175% – у Чехії, 201% – в Угорщині, 171% – у Польщі, 151% – у Великобританії, 176% – у США [7, с. 125].

Отже, задля підвищення конкурентоспроможності молодих фахівців на етапі їх працевлаштування необхідним є забезпечення гідної оплати праці, тобто такого її рівня, який «відповідає світовим стандартам, вартості життя та вартості робочої сили, є справедливим по відношенню до інших працівників,

відповідає кількості та якості праці» [1], а також створення належних умов праці, можливостей для професійного розвитку й кар’єрного зростання.

В цілому, вирішити завдання підвищення конкурентоспроможності та професійної компетентності випускників ВНЗ України можливо лише на основі комплексного підходу до розв’язання проблем, що виникають на всіх етапах – під час формування попиту на освітні послуги, в процесі навчання у ВНЗ та під час працевлаштування молодих фахівців. Це дозволить забезпечити високу якість освітньо-професійної підготовки фахівців відповідно до потреб інноваційного розвитку вітчизняної економіки, зростання конкурентних переваг випускників ВНЗ на ринку праці.

Література:

1. Дороніна О. А. Управління заробітною платою на підприємстві в контексті реалізації Концепції гідної праці / О. А. Дороніна // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2013. – №778. – С. 35–40.
2. Левченко О.М. Методичні засади прогнозування потреби у фахівцях із вищою освітою в Україні / О.М. Левченко, Н.В. Ушенко, О.В. Ткачук / Управління соціально-економічними системами [монографія]. – Донецьк: «Юго-Восток, Лтд», 2013. – С.36-43.
3. Левченко О.М. Професіональний потенціал: регуляторні механізми інноваційного розвитку [Монографія] / О.М. Левченко. – Кіровоград: КОД, 2009. – 375 с.
4. Основні засоби України за 2014 рік. Статистичний бюлетень / Відп. за випуск І. С. Петренко. – Державна служба статистики України. – К., 2015. – 19 с.
5. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2015/16 навчального року. Статистичний бюлетень / Відп. за випуск О.О. Кармазіна. – Державна служба статистики України. – К., 2016. – 171 с.
6. Офіційний сайт Державної служби зайнятості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dcz.gov.ua/control/uk/statdatacatalog/list/category?cat_id=30543.
7. Education at a Glance 2015: OECD Indicators, OECD Publishing [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2015-en>.